

Бідність і зайва вага в гастрономічному вимірі: від європейського суспільства старого ладу до постіндустріальної сучасності

В. В. Ніколенко*

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ, Україна

*Corresponding author: msd1983@mail.ru

Paper received 13.06.15; Accepted for publication 17.07.15.

Анотація. Досліджено взаємозв'язок між бідністю та поширенням ожиріння. Зв'язок між цими явищами не завжди прямий. Нині бідність, негативні емоції, стреси, низький рівень освіти, самотність, занижена самооцінка, пріоритет цінностей суспільства споживання є благодатним соціокультурним середовищем для появи людей з надмірною вагою, ожирінням. У країнах на-+півпериферії та периферії проблема надмірної ваги пояснюється наявністю «гена ощадливості», внаслідок недоїдання попередніх поколінь. Незважаючи на багату українську гастрономічну культуру, в повсякденному житті українського суспільства, як і глобального світу в цілому, все ще зустрічаються деструктивні харчові практики, обумовлені проблемами відносної бідності окремих соціальних груп. Хоча станом на сьогодні спостерігається позитивна динаміка.

Ключові слова: бідність, надмірна вага, постіндустріальне суспільство, буржуа, тілесна привабливість

Вступ. Актуальність обраної проблематики не викликає сумнівів. Проблема бідності завжди хвилювала людство. Бідність та її відповідні форми прояву зазвичай були епіцентром підвищеної «соціальної сейсмічності», окрім того, часто-густо призводили до псування соціально-психологічної атмосфери в суспільстві. Сьогодні бідність є родючим підґрунтям, на якому поширюються достатньо нові проблеми, а саме: надлишкової ваги населення, ожиріння тощо. Це, в свою чергу, безпосередньо відображується на проблематиці тілесної привабливості людини та призводить до багатьох інших негативних ефектів. Необхідно зауважити, що мова буде йти, передусім, про європейський гастрономічний та соціально-економічний простори, хоча й в інших регіонах подібні проблеми стають дедалі більш актуальними. Доцільно зауважити, що далеко не кожна людина з наявними «зайвими кілограмами» страждає на ожиріння. Разом з тим, в цій статті ми свідомо подібні явища (надмірну вагу людини та ожиріння) не будемо аналітично розмежовувати. На наш погляд, в суспільному житті можна сприймати їх наявність як одне ціле, яке тлумачиться не лише як індивідуальна, але й як соціальна проблема. Остання часто призводить до погіршення власного здоров'я, зниження особистісної самооцінки (адже канони сучасної краси диктують моду на струнке тіло, яке вважається більш привабливим, соціально затребуваним), разом з тим, негативно відбивається на процесах активного довголіття людини, працездатності населення, отже економічній потужності держави.

Стислий огляд публікацій. Обрана проблема, в українському теоретичному та емпіричному дискурсах, є малодослідженою. Натомість західні вчені приділяють їй набагато більше уваги. Доцільно зауважити на працях французького дослідника Ф. Броделя, американського соціолога П. Сорокіна, італійських медієвістів А. Капаті і М. Монтанарі, німецьких вчених Й. Цітлау та А. Саберскі. Всі вони доволі опукло фіксують наявні зв'язки між, з одного боку, образом життя людини на різних стадіях історичного розвитку суспільства, а з іншого – відповідними харчовими практиками.

Метою цієї статті – є прагнення деталізувати зв'язок між, з одного боку, бідністю, а з іншого – проблемами поширення надмірної ваги в суспільстві на сучасному етапі, як наслідок, тілесної привабливості. Разом з тим,

ми намагатимемося проаналізувати, коли саме в ретроспективному контексті, такий зв'язок між бідністю та зайвою вагою людини стає прямим. Адже, ще відносно нещодавно в традиційному світі та на початку індустріалізації європейського суспільства бідність була вагомою причиною недоїдання. Внаслідок чого худі люди в сприйнятті масовою свідомістю тогочасного суспільства, як правило, набували негативних значень, мали скоріше відштовхуючий від себе статусний образ.

Виклад основного матеріалу. Отже, якщо в окремих регіонах сучасного світу небезпека опинитися в категорії осіб із надлишковою зайвою вагою, чатує, як це не парадоксально звучатиме, перш за все на людей із малозабезпечених родин, де превалюють бідність і самотність, то на початку індустріальної епохи, тим паче в суспільствах традиційного змісту, «зайві кілограми» були свідченням належності до високостатусних верств соціальної піраміди. У цьому контексті промовистими є питання фізичної привабливості, краси того часу, яка, до речі, і на сьогодні багато в чому залежить від особливостей організації власного меню. «Якби був я королем, то жир би ложками сьорбав», – відома репліка французького селянина XVII ст. Дійсно, у той час маслинова олія і вершкове масло були надкоштовними й бажаними продуктами і все ще залишалися прерогативою повсякденного застілля в аристократично-буржуазному середовищі [9, с. 131]. «Вершкове масло аж до початку Першої світової вважалося для селян недозволеною розкішшю» [9, с. 131]. Хоча, як пишуть історики, звичка «змащувати» страву існувала ще з прадавніх часів, попри це люмпенам та пауперам доводилося для цього користуватися більш дешевими видами свинячого жиру: сала, смальцю, топленого жиру тощо [5, с. 202]. Саме ці продукти були для найменш забезпечених доступними гастрономічними референтами. Більше того, у предметному полі таких питань фокусувалися відомі фольклорні й літературні ілюстрації, тобто саме на них, насамперед, концентрувалася увага звичайної людини. «Сто возів смальцю везе коза в країні Куккань, свідчить німецька версія сюжету, викладеного братами Гримм» [5, с. 204]. Такі ж аналоги продуктивних утопій у межах гастрономічного фольклору ми знаходимо в італійській культурі. Зокрема, паста була вкрай бажаною та надзатребуваною, «недаремно у Бокаччо (італійський письменник Нового

часу. – Прим. авт.) виникає образ чарівної країни Вракії, де на горі з тертого сиру живуть люди, які займаються лише тим, що роблять макарони та равіоли» [8, с. 32]. Дослідники припускають, що, «ймовірно, відсутність широкої гама жирів у раціоні харчування, які містять вітамін D, зокрема рослинних, призводила до занадто частої появи горбатих і кульгавих в іконографії тих років» [5, с. 203]. Таким був видимий гастрономічний фантом бідності, одна з форм прояву культурного універсуму голоду тих часів. Усе, що сочилось жиром, вважалося в суспільстві старого ладу смачним [8, с. 128]. Відзеркаленням таких уподобань є видатні полотна великих митців того часу. «Живопис Рембрандта ван Рейна та Пітера Пауля Рубенса являє собою свого роду гімн целюліту. Повнота вважалася красивою. Достатньо... подивитися на розписну стелю в будь-якому італійському палаццо епохи Відродження..., і ви побачите юних, але доволі відкормлених дам і господ...» [8, с. 128-129]. Тож, зазвичай хвалебні оди зайвим кілограмом (за нормами сьогодення) ми знаходимо в живопису того часу, насамперед, як ознаку соціальних відмінностей.

Якщо в сучасному світі людина демонструє свій успіх і красу завдяки стрункій, для жінок, або натренованій, для чоловіків, поставі, то в минулому, наприклад у Мілані чи Болоньї, гладкий чоловік або гладка жінка вважалися символами багатства, заможності й краси. Звідси й тогочасні уявлення в масовій свідомості про канони краси. Аксиоматика краси минулого передбачала: бути красивим – це бути гладким, причому безвідносно до гендерної приналежності. «Поняття “гладкий”, таким чином, несе в собі суто позитивний заряд, тому дає підстави визначити з його допомогою вищий прошарок флорентійської буржуазії (“гладкий народ”) у момент його соціального та політичного становлення» [5, с. 204]. Такі культурні конотації краси напрочуд рельєфно виявляються на тлі масової свідомості тих часів, знаходячи відображення у фольклорних оповідях. «Виріс він гладким і красивим, з янгольським личком», – пише Ф.Саккетті (*італійський митець того часу. – Прим. авт.*) про одного зі своїх персонажів. Якщо говорити про жіночі вподобання, послухаємо героїню однієї комедії Гольдоні (*італійський письменник Середньовіччя. – Прим. авт.*): «Якщо бажаєте стати моїм коханим, ви маєте бути красивим, гладким та міцним» [5, с. 204]. Харчування без обмежень надавало можливість стати гладким і, за канонами краси суспільства старого ладу, – привабливим, разом із тим перспективним, затребуваним, жаданим чоловіком або нареченою.

Дійсно, худоба в ті часи вважалась маргінальним явищем, що чітко стигматизувало соціальні групи за рівнем їхнього суспільного престижу, достатку, точніше – віддаляло усіх тих, хто мав таку антропометрію, від бажаного ідеалу краси. «Цінність худоби, яка пов'язана з такими чеснотами, як швидкість, вміння працювати, ділові якості, була запропонована у вигляді нової естетичної та культурної моделі тільки у XVIII ст., і здійснили такий злам ті соціальні групи – в основному буржуазія..., які протистояли старому порядку в ім'я нових ідеологій та політичних проєктів» [5, с. 205]. У подальшому, із розвитком капіталізму, коли атавістичний голод все менше про себе нагадував, новий

бажаний ідеал тіла більш наполегливо виходив на авансцену епохи й ніс у собі конкретні суспільні образи та асоціації. Так, «пуританський дух XIX ст. стане віддавати перевагу худому, стрункому, витривалому тілу – тілу буржуа, який “жертвував собою” заради вироблення різних благ» [5, с. 205]. Подібний канон краси й досі має неабияке значення. Усі ті, хто йому не відповідають, ризикують опинитися на «узбіччі» цивілізації, стати аутсайдерами сучасного суспільства. Спробуємо розібратися з питанням, хто саме наразі найбільше ризикують опинитися серед «повноправних» представників останніх. По суті, на сучасному етапі все те, що не відповідає стандартам тіла буржуа XIX ст., вважається девіантним. На нашу думку, фахівці небезпідставно наголошують на важливій ролі фінансової складової в цій проблемі.

Виглядає цілком природним, що не лише відсутність позитивного прикладу родини, окремі форми масової культури, стреси, «пластмасова їжа», суспільство споживання, але й сімейні статки можуть бути «сприятливим» тлом для посилення харчових відхилень та однієї з їх форм прояву – надмірної ваги. Як наслідок, людина стає за нормами сучасної культури мало привабливою, зміщується на периферію активного соціального життя тощо. Низькі статки особи чи родини здатні інтенсифікувати тиск інших несприятливих обставин, які провокують переїдання, наприклад через різноманітні стреси, або змушують вживати продукти низькопробної, тобто дешевої гастрономії. Тож вплив бідності на сучасні системи харчування подекуди призводить до прямо протилежних результатів, аніж це було в минулому. Мова йде про зайві кілограми. Якщо в традиційному та, більшою мірою, індустріальному світі бідна людина, як правило, голодна й худа, то в постіндустріальному суспільстві створюється цілком протилежна ситуація. Іншими словами, середньостатистична біднота в такому світі матиме, скоріше, надмірну вагу, на відміну від представників забезпеченого середнього класу й еліти.

Більше того, навіть в окремих бідних регіонах нашої планети, які ще не визначаються на кшталт постіндустріального світу, ожиріння стає дедалі поширенішим явищем. Останні порівняльні дані свідчать, що навіть дітей із зайвою вагою в країнах периферії та напівпериферії як мінімум не менше, ніж у розвинених регіонах, а подекуди й більше. Такому стану речей учені знайшли своє пояснення. Так, у дев'яності роки XX ст. англійський лікар Д.Баркер відкрив нову закономірність, якій учені дали ім'я – «рокове програмування». Виявляється, що в окремих регіонах нашої планети – Індії, Близькому Сході, Китаї (згадаємо Мексику, яка тримає пальму першості в поширенні «зайвих кілограмів») – діабет та ожиріння зустрічаються набагато частіше, ніж у деяких інших [10, с. 55]. Д.Баркер пояснює це тим, що ембріон, який недоотримав корисних речовин в утробі матері, у своєму подальшому житті програмує себе на якомога більше їхнє споживання із запасом на майбутнє. Інакше кажучи, після народження таке прагнення зберігається на генетичному рівні і за умов, що продуктів харчування вдосталь, призводить до переїдання, унаслідок – до проблем із зайвою вагою, а потім і до діабету [10, с. 55]. Як бачимо, вчені вже давно говорять про те, що «в організмі мешканців Ла-

тинської Америки, Африки та Південної Азії міститься підвищена кількість «генів бережливості», які забезпечують більш активне накопичення жиру, з тим щоб допомогти пережити голод» [7, с. 51]. Ураховуючи це, можна пояснити, чому, наприклад, Мексиці належить першість в антирейтингу поширення «зайвих кілограмів»: відносна бідність населення плюс низькоякісні, багатокалорійні продукти харчування, переїдання, малорухливий спосіб життя на тлі щойно згадуваних закономірностей призводять до кричущих проблем із ожирінням серед місцевого населення.

Зазначимо, що проблеми із зайвою вагою та переїданням, незважаючи на в цілому скрутні соціально-економічні умови життя населення, поставали на порядку денному ще в глибокому історичному минулому слов'янських народів. Через звернення до досвіду попередніх поколінь, в межах превентивного стилю мислення, намагалися не допустити їхні крайні форми прояву. Так, у відповідній масовій обрядовості знаходимо прикметні епізоди на підтвердження цього. Зокрема, фольклорні норми забороняли вагітній жінці їсти поспіхом, бо, вважалося, нащадок може стати ненаситним, увесь час хотітиме їсти [4, с. 34]. У «Домострої» читаємо повчання батька, звернене до сина: «Тем же в малом животе изыщи вечныя жизни, идеже от сея жизни несть ни скорби, ни въздыхания, ни плача, ни сетования, но радости и веселие, свет немерцающа, солнце – сам Господь...» [3, с. 160]. А ось рядки з повчання Святого Василя: «...как подобает человеку быти. ... Едение и питье без говора с удержанием» [3, с. 161]. Але ці настанови сприйматимуть лише ті, хто не байдужий до проблем організації власного життя, яке без досвіду батьків, нової інформації, що міститься в різних джерелах, отримує доволі примітивні уявлення та переповнюється деградаційними ефектами. Як свідчать соціологи субкультури бідності притаманні крос-культурні ознаки, одна з них: відсутність бібліотек в таких родинах та нехтування читанням якісної літератури. Отже, цілком логічно припустити, що такі соціальні групи виявляються набагато вразливішими, ніж інші.

Сьогодні все очевиднішим стає той факт, що в глобальному світі промисловість «швидкого харчування», яку багато хто звинувачує в перманентному виробництві «зайвих кілограмів», здебільшого зорієнтована на бідні верстви населення. Про це говорять дедалі все більше вчених. «Численні дослідження підтверджують, що чим нижчим є соціальний статус людини, тим імовірніше виникнення зайвої ваги» [10, с. 80]. Доцільно таку закономірність конкретизувати аби окреслити коло потенційних жертв подібної гастрономії. Отже, такий «соціальний статус насамперед визначається рівнем освіти й доходами. Гладкі діти частіше за все зростають у родинах, в яких не вистачає грошей, а рівень освіти батьків незначний – або його взагалі немає. Зв'язок напрошується сам собою. Той, хто мало вчився, небагато знає про здорове харчування та переваги рухливого способу життя» [10, с. 80].

Неабиякий вплив на такі процеси здійснюють негативні емоції. На нашу думку, можна сприймати як соціологічну аксіому факт більшого насичення стресогенними факторами простору життєзабезпечення, насамперед, соціальних низів. Хоча самими пауперами він може не усвідомлюватися. Так, популярний фран-

цузький письменник, у минулому маркетолог і фахівець у галузі реклами Ф. Бегбедер, працям якого належать найвищі рядки в літературному топі останніх років, хоча спосіб його життя є більш аніж сумнівний, у своєму науково-популярному дослідженні «99 франків» переконливо доводить, що щасливі люди не зловживають споживанням [1], тобто для них брендманія, шопполізм, вебленові трати притаманні в найменшому ступені. Іншими словами, через використання багатопланового емпіричного матеріалу доведено, що у нещасливих людей пріоритет віддано цінностям споживання, що викликає ревності, заздрість тощо. Особливо рельєфно такі процеси стигматизують поведінку бідних верств населення. Такі емоційні стани формують відповідні харчові смаки та звичаї, які викликають майже несвідоме бажання заміщення особистих, споживчих потреб, які залишилися незадоволеними, за допомогою кулінарної компенсації, тобто чим більше людина незадоволена різними аспектами життя, тим частіше звертається до «харчових компенсацій». І хоча рівень доходів не завжди прямо пропорційно впливає на зростання задоволення різними аспектами власного буття, вважаємо, що питома вага щасливих людей є дещо більшою серед фінансово забезпечених верств населення, насамперед середнього класу. Вочевидь, така закономірність є універсальною для країн, де панує культура досяжницької мотивації. У мудрованих формах остання властива й Україні.

Крім того, через низьку фінансову спроможність бідні, насамперед, споживають харчові продукти сумнівної якості, які, м'яко кажучи, не зовсім вкладаються в логіку здорового способу життя. Подекуди їм нічого не залишається, як сидіти біля екрану телевізора (типова універсальна ознака субкультури бідності) і куштувати «продукти зі знижкою» [10, с. 40]. Разом із тим американські соціологи, які досліджували з використанням крос-культурного аналізу якість життя за останні двадцять років, дійшли висновку, що життєві показники мають зворотно пропорційну залежність від часу, який особа проводить біля екрану телевізора або монітора комп'ютера. Інакше кажучи, чим більше людина дивиться телевізор або сидить за комп'ютером, тим менше вона задоволена якістю свого життя [6]. Знову ж таки, чим більший рівень незадоволення людина виявляє, тим вразливішою стає для поліморфних девіацій, у нашому випадку – може спожити їжі більше за необхідне, намагаючись звести нанівець свою неспроможність досягнути успіху в консьюмеристському світі або компенсувати будь-який інший аспект незадоволення своєю повсякденністю [10].

Наразі в атомізованому суспільстві, до якого певною мірою належить і Україна, все більш актуальною стає проблема самотності. Причому цілком природно, що

¹ 16 серпня 2012 р. в одному з проєктів радіо «Ера» - «Виміри життя» - гість, який був запрошений на програму, фахівець у галузі соціальної психології, говорив, що, за даними наднаціональних досліджень 2011 р., до топу десяти найсильніших залежностей людини входять: на першому місці – шоппманія, на другому – залежність від телевізора. Звісно, залежність не є соціально однорідною, вона насамперед детермінує життя соціальних груп, які, по суті, є менш самодостатніми, тобто, як правило, з низькою самооцінкою та платоспроможністю.

сучасна інтернаціональна самотність здебільшого має низький соціально-економічний статус. Як стверджують уважні спостерігачі, її можна дещо зменшити на несвідомому рівні, заповнивши пустоту споживанням великої кількості їжі. Окрім того, через їжу багато хто намагається локалізувати й інші негативні стани. Зокрема людина, яка переймається негараздами сексуального характеру, компенсує відсутність задоволення солодким, яке впливає на нейромедіатори мозку, викликаючи насолоду [10, с. 40]. Із цього приводу американський експерт із питань харчування Д. Уотерхаус, підсумовуючи результат проведених нею опитувань, з'ясувала, що «близько 50% жінок віддають перевагу шоколаду над сексом» [див.: 10, с. 40]. Навряд чи доцільно абсолютизувати такі дані, але, з іншого боку, було б несправедливим не бачити в них раціонального зерна.

Таким чином, їжа постає в ролі антидепресанта, як наслідок – багато хто намагається стрес просто «заїдати». Бідність плюс нервові напруження у підсумку дають зайву вагу. «Наскільки тісно взаємопов'язані стрес і поїдання кондитерських виробів, свідчить той факт, що у США після терористичного акту 11 вересня 2001 року споживання солодкого збільшилося в багато разів» [10, с. 31]. Схильність до їжі під час стресу підтверджують сучасні вчені, із наголосом на деякі цікаві деталі. Так, голландський соціальний психолог Д. Сместерс «поставив блюдо з кексами перед тими, кого досліджував. Деяким із них показали пару кліпів з новинами, у яких повідомлялося про загиблих людей... Ті, хто відчував стрес..., часто тягнули руку до смаколиків, причому чим менше в них було почуття самоповаги, тим зафіксований рефлекс був сильніший» [10, с. 31]. З огляду на це можна вважати наявність постійного прагнення до солодкого певною, нехай опосередкованою, але важливою для нас ознакою перебування в ситуації перманентного стресу. Слід погодитися з багатьма фахівцями в тому, що залишається лише сподіватися на обізнаність та сумління рекламодавців та їхніх замовників, задля того щоб реклама продуктів харчування не йшла одразу після демонстрації есхатологічних сюжетів у сучасних мас-медіа [10]. З огляду на це весь апокаліптичний матеріал ЗМІ та його похідну – баналізацію зла, яка визнана вітчизняними аналітиками як факт повсякденної дійсності в 2012-2013 рр., на превеликий жаль, створювала «сприятливі» умови для поширення негативних емоцій, з якими «середній», приміром, українець не в останню чергу прагнув «боротися» на кухні. Іншими словами, депресивні новини в центральних ЗМІ не лише спонукають до девіації, але й здійснюють прямий вплив на збільшення зайвої ваги та провокують харчові відхилення, які потім негативно відібраються на стані здоров'я населення та, можливо, економічній потужності держави. Так, неодноразово доведено наявність прямого зв'язку між депресивним жанром телебачення й відхиленнями від соціальних норм у поведінкових моделях багатьох соціальних груп. Показовий приклад щодо наявності зв'язку між контентом сучасних мас-медіа та подальшою поведінкою особи наводить футуролог І.В. Бес-

тужев-Лада у праці «Альтернативна цивілізація» [2]. Він зазначає, що кожного разу після телевізійного показу навіть такого безневинного фільму за мотивами роману О. Дюма «Три мушкетери» на третину збільшується кількість звернень за допомогою до окуліста від батьків, діти яких, під враженням від перегляду цієї кінострічки, фехтували один з одним і травмували собі очі [2].

Більше того, проблеми надмірної ваги, ожиріння викликає занепокоєння не лише представників урядів «держав-няньок», які сповідують у власних урядових програмах сильну соціальну політику, але й дедалі більше роботодавців. Так, у швейцарському Давосі під час проведення щорічного елітного бізнес-форуму (27 січня 2013 р.) зійшлися два лобі. Перше виявлялося в захисті інтересів роботодавців, які страждають на нестачу здорових людей без зайвої ваги. З іншого боку – гіганти харчової та фармакологічної промисловості, які з надусердям захищали свої інтереси, адже зайва вага людини – це надприбутки для подібних бізнес-імперій.

Україна, мабуть однозначно, механістично, поза додатковими коментарями, не вкладається в гастрономічне розуміння проблем зайвої ваги в контексті традиційного, індустріального та постіндустріального вимірів суспільної організації життя. Українське суспільство як і багато інших є вкрай поліморфним організмом. Незважаючи на той факт, що гастрономічна культура українського суспільства має надзвичайно багатий репертуар та на рідкість привабливе обличчя, в повсякденному житті населення все ще зустрічаються деструктивні харчові практики. На жаль, подекуди вони обумовлені проблемами бідності. Часто-густо «бідність по-українськи» має вже «гладке обличчя» та зайві кілограми на інших частинах тіла. Адже субкультура пауперів подекуди сприяє харчуванню дешевими і часом небезпечними для здоров'я продуктами, що посилюють негативний ефект на тлі малорухливого способу життя прискореним виникненням целюліту, перевищенням в організмі норми холестерину тощо. Той факт, що українське суспільство страждає на малорухливий спосіб життя, свідчить, із-поміж іншого, хоча б та обставина, що знову ж таки, на жаль, власне дозвілля в масового українця – зазвичай все ще пасивне.

В якості висновку зазначимо, що прямий зв'язок між бідністю та зайвою вагою, тілесною непривабливістю гладких людей, можна спостерігати саме на сучасному етапі. Це спостерігається як в країнах лідерах світового розвитку, так і в інших регіонах нашої планети. Такий зв'язок особливо рельєфно почав виявлятися з настанням постіндустріальної епохи. На цьому тлі бідність, відсутність прагнення до отримання нової інформації, низький рівень освіти, незадоволені соціально-економічні потреби, стреси, негативні емоції, самотність виступають в якості вагомих чинників, що впливають на харчові практики окремих соціальних груп, і в результаті актуалізують проблему поширення глобальним світом надмірної ваги. Разом з тим, «зайві кілограми» як соціальна проблема властиві й країнам напівпериферії та периферії, насамперед, через бідність попередніх генерацій, як наслідок, присутність в організмі мешканців таких країн «гену бережливості».

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Бегбедер Ф. Любовь живет три года : [роман] / Фредерик Бегбедер; [пер. с фр. Н. Хогинской]. – М. : Иностранка; Азбука-Аттикус, 2012. – 192 с.
- [2] Бестужев-Лада И.В. Альтернативная цивилизация / И.В. Бестужев-Лада. – М. : Владос, 1998. – 351 с.
- [3] Домострой : [сборник; вступ. ст., сост. и коммент. В. Колесова; подг. текстов В. Колесова и Т. Рогожниковой]. – М. : Худож. лит., 1991. – 319 с.
- [4] Кондратович О.П. Українські звичаї : народини. Коса ж моя... / О.П. Кондратович. – Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2007. – 240 с.
- [5] Монтанари М. Голод и изобилие. История питания в Европе / М. Монтанари. – СПб. : Александрия, 2009. – 279 с. (Серия «Становление Европы»).
- [6] Нугаев А.Ю. Качество жизни в трудах социологов США / А.Ю. Нугаев, М.А. Нугаев // Социс. – 2003. – № 6. – С. 100–106.
- [7] Попкин Б. Жиреющий мир / Б. Попкин // В мире науки. – 2007. – № 12. – С. 49–55.
- [8] Ребора Д. Происхождение вилки. История правильной еды / Дж. Ребора; [пер. с итал. А. Ивановой]. – М. : КоЛибри, 2007. – 224 с.
- [9] Сидельникова М. Рецептура плавления / М. Сидельникова // Вокруг света. – 2013. – № 1. – С. 130–132.
- [10] Циттлау Й. Ешь или умри! Как индустрия питания делает из нас наркоманов / Й. Циттлау, А. Саберски. – СПб. : Питер, 2010. – 192 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Begbeder, F. Love lives three years: [novel] / Frederik Begbeder; [translation from French by N. Hotinskaya]. – M. : Inostranka; Azbuka-Attikus, 2012. – 192 p.
- [2] Bestuzhev-Lada, I.V. Alternative civilization / I.V. Bestuzhev-Lada. – M. : Vlados, 1998. – 351 p.
- [3] Domostroy : [collection; introductory article, comp. and comments. V. Kolesova; preparation of texts V. Kolesova i T. Rogozhnikovoy]. – M. : Frtistic literature 1991. – 319 p.
- [4] Kondratovych, O.P. Ukrainian customs: nativity. Scythe of mine ... / O.P. Kondratovych. – Luts'k: VAT «Volyn Regional printing», 2007. – 240 p.
- [5] Montanari, M. Hunger and abundance. The history of food in Europe / M. Montanari. – SPb. : Aleksandriya, 2009. – 279 p. (A series of "Formation of Europe").
- [6] Nugaev, A.Yu. Quality of life in the works of sociologists in USA / A.Yu. Nugaev, M.A. Nugaev // Sotsis. – 2003. – # 6. – P. 100-106.
- [7] Popkin, B. The World is Fat / B. Popkin // In the world of science. – 2007. – # 12. – P. 49–55.
- [8] Rebor, G. The origin of the fork. History of proper food / G. Rebor; [translation from Italian by A. Ivanova]. – M. : KoLibri, 2007. – 224 .
- [9] Sidelnikova M. The recipe of melting / M. Sidelnikova // Around the world. – 2013. – # 1. – P. 130–132.
- [10] Tsittlau Y. Eat or die! As the power industry makes us addicts / Y. Tsittlau, A. Saberski. – SPb. : Piter, 2010. – 192 p.

Poverty and overweight person in the gastronomic dimension from the European society of the old order to the post-industrial modernity

V.V. Nikolenko

Abstract. The article explores the relationship between, on the one hand, poverty, and on the other - the problems of the spread of excess weight, obesity. It is emphasized that the relationship between these two phenomena is not always a straight line. For example, in traditional society, fat people, as a rule, were representatives of the elite, affluent. Excess weight is a marker of belonging to a prestigious social groups, as a result, this pattern influenced the canons of beauty. Fat people were considered more attractive. Radical changes have taken place in modern times, during the formation of bourgeois ideology and capitalist relations. Against this background, the fullness of becoming a marginal phenomenon. In today's post-industrial world "extra weight", as a rule, in the mass consciousness perceived negatively, and their carriers are far away from the canons of modern beauty. Emphasis is placed on the fact that poverty, negative emotions, stress, low levels of education, loneliness, low self-esteem, the priority values of the consumer society are ground for the emergence of socio-cultural people who are overweight may have obesity. However, the problem of being overweight is relevant in modern countries poluperifirii and periphery. This is due to the fact that in humans living in a society, there is "lean gene" as a consequence of problems with previous generations of malnutrition.

Keywords: poverty, overweight, post-industrial society, bourgeois, bodily appeal